

Gedragsprotocol
Anti-pestprotocol
20232024

Inhoud

Voorwoord.....	4
1 Werken aan een positief leer- en leefklimaat	5
1.1 Positief leer- en leefklimaat.....	5
1.2 Groepsproces	5
1.3 Methode sociaal-emotioneel.....	6
1.4 Training reductie faalangst (Ik ben een kei)	6
1.5 WisH training	6
1.6 De buitenschoolse opvang	7
2 Signaleren en interventies	7
2.1 Verantwoordelijkheden	7
2.2 Sociaal emotioneel leerlingen volgen en groepsanalyse	8
3 Routeplanner pedagogisch handelen	9
4 Communicatie met ouders over interventies sociaal-emotioneel.....	13
4.1 Training binnen school	13
4.3 Training buiten school	13
4.4 Pestgedrag	13
4.5 No blame	13
5 Signaleren pestgedrag.....	14
5.1 De groepsleerkracht is aan zet	14
5.2 Signaleren pestgedrag.....	14
5.3 Signalen van slachtoffers	14
5.4 Signalen van pester	15
6 Stappenplan bij pestgedrag.....	16
6.1 Eerste signaal pestgedrag	16
6.2 No blame aanpak	16
6.3 Stap terug	17
6.4 Sancties.....	18
6.5 Cyberpesten	18
6.6 Tips omtrent cyberpesten	18
7 Stappenplan bij grensoverschrijdend gedrag.....	19
7.1 Grenzen aangeven	19
7.2 Incident.....	19
7.3 Herhaling.....	19

8 Literatuur over gedrag en pesten.....	20
8.1 Voor kinderen	20
8.2 Voor ouders.....	21
8.3 Voor leerkrachten.....	21
8.4 Interessante sites.....	21
Bijlage 1 Suggesties start schooljaar.....	22
Bijlage 2 Pompom	24
Bijlage 3 Kids' Skills (Furman, 2010).....	25
Bijlage 4 Interne trainingen: 'Tim en Flapoor' en 'Ik ben een kei'	27
Bijlage 5 Stappenplan "stap terug" leerling.....	31
Bijlage 6 Stap terug formulier	32
Bijlage 7 Verslag inzake time out, schorsing en/of verwijdering van leerling.....	34

Voorwoord

In ons gedragsprotocol wordt ons sociaal veiligheidsbeleid weergegeven. Onderdeel van dit document is ons anti-pestbeleid. Het document wordt jaarlijks geëvalueerd en bijgesteld. Aanspreekpunt binnen onze school is de gedragspecialist Janneke van Nistelrooij. De veiligheidsbeleving van de kinderen in de groepen 6, 7 en 8 en de leerkrachten wordt jaarlijks gemonitord met het de Signum Tevredenheids Onderzoek (STO). Ouders worden op dezelfde manier tweejaarlijks bevraagd.

1 Werken aan een positief leer- en leefklimaat

1.1 Positief leer- en leefklimaat

Volgens Stevens (1997) heeft elke leerling de volgende psychologische basisbehoeften: relatie (verbondenheid, veiligheid en ondersteuning), competentie (gevoel van bekwaamheid) en autonomie (zelfstandigheid). In kindcentrum Het Palet werken we handelingsgericht aan de cognitieve en sociaal- emotionele ontwikkeling van kinderen. We streven naar een positief leer- en leefklimaat:

- Een hoog betrokkenheidsniveau van leerlingen tijdens de lessen: belangstelling, enthousiasme, nauwkeurigheid, volharding, aanhoudende concentratie
- Er is een goede sfeer met respectvolle omgang: elkaar uit laten praten, contact maken, luisteren naar elkaar, elkaar steunen, ontbreken van negatief reageren op elkaar (leerkracht en kinderen)
- Kinderen houden zich aan regels en afspraken
- Kinderen durven hun eigen mening te geven
- Leerkrachten handhaven consequent regels en afspraken
- Leerkrachten bieden de kinderen uitdaging
- Communicatie verloopt op een respectvolle manier (zowel tussen de kinderen onderling en tussen de kinderen en leerkrachten)
- Kinderen krijgen ruimte voor eigen activiteiten en initiatieven
- Veel kinderen tonen inlevingsvermogen
- Interacties tussen leerkracht en kinderen verlopen positief
- Leerkrachten en kinderen geven elkaar opbouwende feedback, denken en praten vanuit kansen en mogelijkheden

1.2 Groepsproces

Elke groep doorloopt elk schooljaar 5 fases van groepsvorming (Overveld, 2012). Overveld (2012) heeft voor elke fase suggesties opgesteld (zie bijlage 1).

1. forming: fase van de kennismaking met elkaar en de omgeving
2. norming: fase waarin de normen worden bepaald
3. storming: fase waarin de onderlinge posities worden vastgesteld
4. performing: fase waarin de klas daadwerkelijk als groep gaat functioneren
5. adjourning: fase van het afscheid nemen

Om ervoor te zorgen dat deze groepsvorming positief verloopt, stelt de groepsleerkracht zichzelf op de hoogte van de beginsituatie van zijn/haar groep aan het begin van elk schooljaar. Dit gebeurt door een overdrachtsgesprek met de vorige groepsleerkracht aan de hand van het analyse- en planningsformulier en het doorspreken van individuele leerlingen. In dit formulier staan de doelen voor de groep benoemd met betrekking tot een positief werk- en leefklimaat, zelfstandig en verantwoordelijk gedrag van leerlingen, sociaal gedrag en leeropbrengsten. Hierin staan ook de onderwijsbehoeften van elke leerling. Ter voorbereiding op het komende schooljaar leest de leerkracht in ParnasSys alle leerling dossiers. De leerkracht stelt doelen op in het analyseformulier voor de groep en bedenkt welke interventies nodig zijn om deze doelen te halen, zowel op kind- als op leerkrachtniveau.

Aan het begin van elk schooljaar komen IB'ers, teamleiders en de gedragsspecialist bij elkaar om plannen te maken m.b.t. gedrag voor het komende schooljaar. In het eerste

unitoverleg van elk schooljaar wordt aandacht besteed aan regels/afspraken en groepsvorming.

In de eerste week van het nieuwe schooljaar stelt iedere groepsleerkracht positief geformuleerde gedragsregels met de kinderen op. Deze regels komen duidelijk zichtbaar in de klas te hangen. De gedragsregels worden eigen gemaakt door ze te oefenen in de praktijk of in rollenspellen. In de algemene ruimtes gelden de volgende regels:

- In de gang loop je rustig en praat je met een zachte stem.
- Wij houden alle ruimtes netjes.

Binnen en buiten de klas bieden leerkrachten voldoende structuur, ook tijdens meer open onderwijsleersituaties. Deze structuur is onder andere zichtbaar in elke klas, door middel van een dagrooster. Elke leerkracht is zich bewust van zijn/haar voorbeeldfunctie en van het feit dat hoge verwachtingen hebben, oftewel vertrouwen geven en uitspreken naar kinderen toe, een positief effect op hun functioneren heeft.

Tot de herfstvakantie werkt elke groepsleerkracht met de Gouden Weken aan een het groepsklimaat. Hiervoor zet hij/zij bewust groepsvormingsactiviteiten die worden aangeleverd door de gedragspecialist, passende bij zijn of haar groep.

In de kleutergroepen worden de regels aangeboden aan de hand Pompom in de vorm van pictogrammen (zie bijlage 2). Voor deze groepen staat elke periode een nieuwe regel centraal.

1.3 Methode sociaal-emotioneel

Voor het aanleveren van sociale vaardigheden en het bespreken van leren inleven in verschillende sociale situaties gebruiken we de methode KWINK. Kinderen oefenen aan de hand van filmpjes en in rollenspellen met sociale situaties. De Kwink van de Week hangt zichtbaar in elke groep. Borging van deze aanpak is in handen van de gedragspecialist door tijdens unitoverleggen aandacht te besteden aan de methode en aan transfer naar het schoolplein. Voor meer informatie verwijzen we naar de volgende site: <https://www.kwinkopschool.nl>.

1.4 Training reductie faalangst (Ik ben een kei)

Wij onderkennen de noodzaak om structureel en preventief te investeren in het welbevinden van onze leerlingen. Het “je veilig voelen” is immers in onze visie de basis om te komen tot goede leerprestaties. Factoren als zelfbeeld, werkhouding, sociale vaardigheden en emotionele stabiliteit zijn in hoge mate bepalend voor het schoolsucces. Kinderen die bij hun sociale en emotionele ontwikkeling extra hulp en aandacht vragen kunnen op school een training reductie faalangst (zie bijlage 3). Dit gaat altijd in overleg met ouders en de training wordt ook geëvalueerd met kind en ouders.

1.5 WisH training

In groep 6 krijgen alle kinderen de WisH (Weerbaarheid in 's-Hertogenbosch) training. Hier leren kinderen op zichzelf te vertrouwen. Ze leren over lichaamstaal. Ze leren om voor zichzelf op te komen. Het stappenplan dat ze aangeleerd krijgen om te gaan met ruzietjes en plagerijen:

1. Zeg duidelijk dat je het niet wilt.

2. Roep harder dat je het niet wilt.
3. Waarschuw de ander: "Als je nu niet ophoudt, dan ..... (ga ik naar de juf/meester).
4. Doe waarvoor je gewaarschuwd hebt.

In de groepen 7 krijgen de kinderen 4 herhalingslessen WIsH aangeboden om datgene ze in groep 6 hebben geleerd, te borgen. Door de leerkracht mee te laten kijken is ook deze groepsleerkracht op de hoogte van de werkwijze en gemaakte afspraken.

1.6 De buitenschoolse opvang

Bij de buitenschoolse opvang worden aan het begin van het schooljaar in de groep gezamenlijk omgangsregels vastgesteld. Deze regels worden regelmatig met de kinderen besproken. Deze regels zijn positief geformuleerd; wat willen we wel zien. Binnen de kinderopvang is er doorlopend aandacht voor de omgangsregels, omdat de groepen constant van samenstelling wijzigen. De buitenschoolse opvang is op de hoogte van het gedragsprotocol.

2 Signaleren en interventies

2.1 Verantwoordelijkheden

De groepsleerkracht(en) is/zijn verantwoordelijk voor alle leerlingen in de eigen groep, ook wat betreft gedrag. De leerkracht observeert, analyseert, registreert, informeert intern begeleider (IB 'er) in geval van specifieke interventies en voert gesprekken met kinderen en ouders.

Als een leerkracht hulpvragen heeft met betrekking tot gedrag van individuele leerlingen, eigen leerkrachtgedrag of pestgedrag kan de leerkracht hiervoor terecht bij de IB'er of gedragspecialist (GS).

Mochten er interventies op kindniveau dan maakt de leerkracht hier een notitie van in ParnasSys en geven ze dit door aan de IB'er. Mochten er interventies nodig zijn op groepsniveau dan wordt hier ook door de leerkracht een notitie van gemaakt in ParnasSys en wordt dit doorgegeven aan de I.B.'er. Aan het begin van het jaar ligt de focus voor de groepsleerkrachten met betrekking tot gedrag bij het groepsklimaat: het welbevinden en betrokkenheid van elke leerling. In januari verschuift de focus, als het groepsklimaat minimaal neutraal is, naar sociaal gedrag.

De intern begeleider voert m.b.t. het groepsklimaat gesprekken met groepsleerkrachten, zogenaamde spiegelgesprekken en groepsbesprekingen. De intern begeleider bevraagt de leerkracht op gemaakte keuzes, gaat in op hulpvragen en verwijst eventueel naar de gedragspecialist. De intern begeleider stelt de gedragspecialist op de hoogte als er een hulpvraag is vanuit leerkrachten met betrekking tot eigen leerkrachtgedrag of gedrag van een leerling.

De gedragspecialist gaat af op signalen van de groepsleerkracht en/of de intern begeleider. Zij leest zich in in het dossier van individuele leerlingen bij een hulpvraag met betrekking tot de betreffende leerling. De gedragspecialist stelt de intern begeleider op de hoogte als er een hulpvraag is rondom gedrag. De gedragspecialist informeert minimaal eenmaal per module het team op het gebied van leerkrachtgedrag, pesten of

gedragsproblemen en –stoornissen. Dit kan zijn middels artikelen, teamvergaderingen, intervisie e.d. De gedragsspecialist deelt informatie met betrekking tot studiedagen en interessante conferenties.

2.2 Sociaal emotioneel leerlingen volgen en groepsanalyse

Ons doel is minimaal een neutraal leer- en leefklimaat voor de herfstvakantie en liefst een positief leef- en leefklimaat in januari te bereiken. Om dit te monitoren maakt de leerkracht tweemaal per jaar een analyse.

In de pedagogisch-didactische groepsbespreking van de groepsleerkracht en de intern begeleider wordt bekeken of de doelen uit het analyseformulier zijn behaald (een neutraal of positief groepsklimaat) en/of eventueel bijgesteld moeten worden. Indien sprake is van een neutraal of positief groepsklimaat wordt besproken of er groepjes leerlingen zijn, die meer begeleiding nodig hebben omtrent sociaal gedrag.

Samen bedenken zij wat ze gaan doen om nieuwe doelen te bereiken. Een hulpmiddel dat de leerkracht kan inzetten is de methode Kids' Skills (Furman, 2010)(bijlage 4).

3 Routeplanner pedagogisch handelen

	Groepsleerkracht	Intern begeleider (IB'er)	Teamleider	Gedragsspecialist (GS)
Gehele schooljaar	- Indien van toepassing signaleren pestgedrag en in overleg met IB/GS gaan	- Overleg groepsleerkracht - Hulp invoeren gedragsspecialist voor No-Blame-aanpak bij pestgedrag		- Ondersteunen groepsleerkracht bij pestgedrag - Inzetten 'No blame' aanpak
Gehele schooljaar	- Eventueel hulpvraag stellen m.b.t. gedrag individuele leerlingen of eigen leerkrachtgedrag aan IB'er of gedragsspecialist.	- N.a.v. hulpvraag over individuele leerling inlezen in ParnasSys - Hulp bieden/ observeren n.a.v. hulpvraag: GS op de hoogte stellen		- N.a.v. hulpvraag over individuele leerling inlezen in ParnasSys - Hulp bieden/ observeren n.a.v. hulpvraag: teamleider op de hoogte stellen - Op aanvraag teamleider zorgteam overleg bijwonen
Gehele schooljaar	- Doorgeven leerlingen voor een training buiten school aan intern begeleider.	- Overleg met groepsleerkrachten over voordracht individuele training buiten school: bijv. ALLES KIDZZZ. KIES		- Sociale kaart regio 's-Hertogenbosch up to date houden en verspreiden in team
Gehele schooljaar	- Minimaal drie maal per jaar klas observeren en nieuwe groepjes vormen	- Klassenobservaties	- Klassenobservaties	
Juli	- Groepsoverdracht met vorige groepsleerkracht a.d.h.v. analyseformulier	Overdracht bijwonen		- Bij negatief groepsklimaat tips, suggesties en eventueel begeleiding geven opstarten schooljaar - Ondersteunen startende leerkrachten bij opzetten neutraal/positief groepsklimaat

Juli – september	- Overdrachts-gesprekken met ouders	- Eventueel gesprek bijwonen: casusafhankelijk		- Eventueel gesprek bijwonen: casusafhankelijk
Juli - September	- Inlezen in ParnasSys m.b.t. alle leerlingen eigen klas en onderwijsbehoeften	- Inlezen in ParnasSys leerlingen met extra ondersteuning behoeften in eigen unit		
Augustus		- Overleg met IB'ers gedragsspecialist: plan maken m.b.t. regels en groepsvorming	- Overleg met gedragsspecialist: plan maken m.b.t. regels en groepsvorming	- Overleg met teamleiders: plan maken m.b.t. regels en groepsvorming
Augustus/ september	- Positief geformuleerde regels opstellen met klas - Groepsvormings-activiteiten uitvoeren in de klas		- Nagaan of regels zichtbaar worden opgehangen en geoefend - Tijdens unitoverleg navraag doen succeservaringen groepsvormende activiteiten	- Nagaan of groepsvormingsactiviteiten worden uitgevoerd
September	- Doelen met betrekking tot positief leer- en leefklimaat formuleren op analyseformulier en verwezenlijken	- Overleg welke training in module 1 en 2 gegeven wordt	- Indien nodig wordt verwezen naar GS voor interventies m.b.t. groepsklimaat	- GS wordt indien nodig betrokken bij interventies m.b.t. groepsklimaat - Activiteiten organiseren rondom de Week tegen het pesten - Met IB'ers overleggen welke kinderen mee gaan doen aan de training sociaal competent gedrag of faalangstreductie-training
Oktober/ november	- Observeren en analyseren groepsklimaat - Handelingsadviezen ophalen m.b.t. welbevinden en betrokkenheid ter	- pedagogisch-didactische groepsbespreking met groepsleerkracht en ev. doorverwijzen naar gedragsspecialist:		- Eventueel observeren in klas n.a.v. hulpvraag - Eventueel kind gesprek voeren n.a.v. hulpvraag - Groepsleerkracht begeleiden n.a.v.

	voorbereiding op groepsbespreking	vragen naar groepsvormende activiteiten		hulpvraag m.b.t. welbevinden en betrokkenheid
Januari	- Aanmelden leerlingen voor training sociaal competent gedrag of faalangstreductie-training binnen school in samenspraak met unitcoördinator	- Inventariseren van leerlingen geschikt voor TRF / TSCG - In overleg met ib-ers beslissen welke kinderen gaan mee doen aan de training - GS en Rianne beslissen in overleg met ib-ers en teamleiders welke training gegeven wordt in module 3 en 4		- Inventariseren welke kinderen in aanmerking komen voor de training sociaal competent gedrag of faalangstreductie-training
Januari	- Kleuterleerkrachten vullen KIJK in	- KIJK vragenlijsten bekijken en bespreken met leerkrachten - Eventueel doorverwijzen naar GS		- Eventueel tips/begeleiding bieden n.a.v. hulpvraag bij opvallende leerlingen m.b.t. gedrag
Januari	Observeren en analyseren welbevinden en betrokkenheid Handelingsadviezen ophalen m.b.t. sociaal gedrag als voorbereiding op groepsbespreking	groepsbespreking met groepsleerkracht en ev. doorverwijzen naar gedragspecialist		Eventueel observeren in klas n.a.v. hulpvraag - Eventueel kind gesprek voeren n.a.v. hulpvraag - Groepsleerkracht begeleiden n.a.v. hulpvraag m.b.t. welbevinden, betrokkenheid, SI, SA, SF, IL of IB
Juni	Kleuterleerkrachten vullen KIJK in	- KIJK vragenlijsten bekijken en bespreken met leerkrachten - Eventueel doorverwijzen naar GS		- Eventueel tips/begeleiding bieden n.a.v. hulpvraag bij opvallende leerlingen m.b.t. gedrag
Juli	- Aanmelden leerlingen voor training sociaal competent gedrag of faalangstreductie-	- IB'ers bespreken met leerkrachten welke leerlingen in aanmerking komen voor de training		- Inventariseren van leerlingen geschikt voor TRF / TSCG.

	training binnen school in samenspraak met unitcoördinator	sociaal competent gedrag of faalangstreductie-training		<ul style="list-style-type: none"> - Gedragsprotocol evalueren en eventueel bijstellen - Plan van aanpak maken komend schooljaar
--	---	--	--	---

4 Communicatie met ouders over interventies sociaal-emotioneel

4.1 Training binnen school

Indien een leerling in aanmerking komt voor een training reductie faalangst 'Ik ben een kei' binnen de school, dan wordt hier vooraf contact over opgenomen met de betreffende ouder. De interne trainers zullen altijd een intakegesprek houden met ouders (en incidenteel met het kind zelf). Aan het einde van een training wordt een evaluatiegesprek gevoerd. De interne trainers rapporteren aan de groepsleerkrachten en aan de ib-ers en leggen het eindverslag vast in ParnasSys.

4.3 Training buiten school

Indien het een leerkracht verstandig lijkt om een individuele training buiten school te volgen in verband met grensoverschrijdend gedrag (Ik kies zelfcontrole) of in verband met een echtscheidings situatie (KIES training) of sociaal emotionele vaardigheden (bij.v Rots en water), dan zal de leerkracht, na overleg met de I.B.'er, dit tijdens een gesprek met ouders kenbaar maken. Ouders beslissen uiteraard zelf of zij dit ook nodig achten voor hun dochter of zoon. Wanneer ouders hier goedkeuring voor geven, meldt de I.B.'er na overleg van een van de zorgpartners het kind aan bij het Regionale Trainingscentrum voor jeugd en gezin (CJG) 's-Hertogenbosch. Voor KIES training doen ouders zelf de aanmelding. De leerkrachten en de I.B. 'ers kunnen met instemming van ouders na afloop van de training op de hoogte gesteld over de uitkomst van de externe training, zodat handelingsadviezen in de dagelijkse schoolpraktijk doorgevoerd kan worden. Zie bijlage 11 voor het actuele trainingsaanbod.

4.4 Pestgedrag

Wanneer sprake is van pestgedrag zullen ouders hiervan op de hoogte gesteld worden. Dit kan een slachtoffer, een pester of een meeloper betreffen. Ouders zullen ook geïnformeerd worden over de al genomen stappen en de stappen die nog ondernomen zullen worden.

4.5 No blame

Wanneer een leerling gaat deelnemen aan de 'No blame' aanpak zullen hun ouders hiervan op de hoogte gesteld worden door de groepsleerkracht. Zie hoofdstuk 6 voor een omschrijving van de 'No Blame' aanpak.

5 Signaleren pestgedrag

5.1 De groepsleerkracht is aan zet

Door met zijn allen binnen ons kindcentrum planmatig te werken aan een positief leer- en leefklimaat streven wij ernaar ieder kind een plekje te geven op school waar hij/zij zich veilig en vertrouwd voelt. Ondanks deze inspanningen kan het voorkomen dat een leerling het slachtoffer wordt van pesten. Taak van de leerkracht is om tijdig te signaleren en in te grijpen.

5.2 Signaleren pestgedrag

Er is een groot verschil tussen plagen en pesten. Kinderen die elkaar plagen, doen dit meestal op basis van gelijkwaardigheid. Als je geplaagd wordt, plaag je een andere keer terug. Plagen is niet gemeen, maar grappig. Je kunt er samen om lachen. Het gebeurt dan bij de een en dan weer bij een ander.

Pesten is wel gemeen. Pesten is lange tijd met woorden of met je lijf geweld gebruiken tegen één kind. Dat ene kind durft zich niet te verdedigen of kan zich niet verdedigen. Pesten gebeurt soms alleen, maar meestal met een groepje kinderen. Voorbeelden van pesten zijn: slaan, schoppen, duwen, spugen, nare dingen zeggen of doen alsof iemand niet bestaat. Belangrijk is tijdig signaleren en onderkennen van pestgedrag. Allereerst zijn signalen vanuit kinderen zelf natuurlijk belangrijk. Neem deze signalen serieus. Signalen vanuit ouders geven ook aanleiding tot nadere observaties en gesprek. Het kan voorkomen dat het kind geen hulp durft in te roepen bij ouders of leerkracht.

5.3 Signalen van slachtoffers

a. Op school

1. Primaire signalen:

- de slachtoffers worden vaak op een gemene manier geplaagd, bespot en gekleineerd;
- ze worden uitgelachen op een spottende en onvriendelijke manier;
- ze worden fysiek aangepakt en kunnen zich hier niet adequaat tegen verweren;
- ze zijn betrokken bij ruzies waarbij ze zich niet kunnen verdedigen;
- hun bezittingen worden beschadigd;
- ze vertonen blauwe plekken, schrammen, gescheurde kleding....

2. Secundaire signalen:

- de slachtoffers zijn vaak alleen, ze lijken geen vrienden te hebben;
- ze worden als laatste gekozen, bijvoorbeeld bij het vormen van groepjes;
- ze proberen dicht bij de leerkracht te blijven;
- ze geven een angstige en onzekere indruk;
- ze zien er bang, ongelukkig, neerslachtig en huilerig uit;
- ze vertonen een plotselinge of geleidelijke verslechtering in schoolresultaten.

b. Thuis

1. Primaire signalen:

- ze komen thuis met gescheurde kleding of bezittingen die stuk zijn;
- ze vertonen verwondingen (blauwe plekken, schrammen, ...) en geven hier een omstreden uitleg voor.

2. Secundaire signalen:

- ze brengen geen vriendjes of klasgenoten mee naar huis;
- ze hebben geen goede vriend;

- ze worden zelden elders uitgenodigd;
- ze gaan niet graag naar school;
- ze kiezen een vreemde weg om naar school te gaan;
- ze slapen niet goed;
- ze verliezen de belangstelling voor schooltaken;
- ze zien er bang en ongelukkig uit;
- ze vragen of stelen geld (om de pestkoppen om te kopen).

5.4 Signalen van pester

a. Algemene kenmerken

- ze zijn fysiek sterker;
- ze hebben grote behoefte te overheersen en hun eigen zin te krijgen;
- ze zijn impulsief, kunnen moeilijk tegenwerking aanvaarden;
- ze zijn vaak tegendraads naar volwassenen toe;
- ze worden als stoer aangezien, hebben weinig inlevingsvermogen;
- ze hebben een relatief positief zelfbeeld.

b. Op school

- Op school treiteren de pestkoppen vaak op een gemene manier: spotten, intimideren, schoppen, dingen stuk maken. Ze hebben het vooral gemunt op de zwakkere leerlingen en proberen de meelopers op hun hand te krijgen.
- Ondervinding leert dat meisjes veelal op een veel subtielere manier pesten, die veel moeilijker op te sporen valt, bijvoorbeeld roddelen, een vriendin afpakken en/of buitensluiten.

5.5 Anti-pest coördinator

Aanspreekpunt voor leerlingen, ouders en leerkrachten op het gebied van pesten is Janneke (groep 6b). Zij coördineert het anti-pestbeleid.

6 Stappenplan bij pestgedrag

6.1 Eerste signaal pestgedrag

De groepsleerkracht, een ouder, een leerkrachtondersteuner, een I.B.'er, een gedragsspecialist enzovoort kan pestgedrag signaleren. Hij/ zij gaat met dit signaal naar de groepsleerkracht. Het kan ook zijn dat een leerling zelf aangeeft het gevoel te hebben gepest te worden. Elk signaal moet serieus genomen worden en door de groepsleerkracht altijd worden besproken met de anti-pest coördinator/gedragsspecialist (GS). Ook moet er een melding gemaakt worden bij de I.B.'er. De GS bespreekt het signaal met de groepsleerkracht en samen bespreken ze de te nemen stappen.

De GS vraagt bij de leerkracht na welke stappen al ondernomen zijn, evalueert het leer- en leefklimaat in de klas en geeft handelingssuggesties. Indien beiden oordelen dat een structurele aanpak gewenst is, zal de 'No Blame' aanpak door de GS uitgevoerd worden, zoals omschreven in hoofdstuk 5. 'No Blame' wordt ook ingezet als kind/ouder aangeeft dat er gepest wordt en de leerkracht dit niet herkent. De 'No Blame' aanpak is ook al helpend bij een gevoel van onveiligheid/ gepest worden. Ouders van leerling die gepest wordt/ zich gepest voelt, worden op de hoogte gesteld door de groepsleerkracht. De gedragsspecialist zal een notitie in ParnasSys maken bij de betreffende leerling. De gedragsspecialist onderhoudt nauw contact met de groepsleerkracht en houdt deze op de hoogte van de vorderingen. De gedragsspecialist zorgt ervoor, ook na het afronden van de 'No Blame' aanpak, dat zij vinger aan de pols houdt bij de groepsleerkracht en het slachtoffer.

6.2 No blame aanpak

De 'No Blame' aanpak is de eerste aanzet die kan leiden tot oplossing van het probleem. Deze aanzet alleen is vaak al voldoende. Aan het begin van 2018 heeft de gedragsspecialist het team een presentatie gegeven over de No blame aanpak. De 'No Blame' aanpak bestaat uit 7 stappen:

1. Interview het slachtoffer.

Het gaat er hierbij om dat de begeleider er achter komt door wie de gepeste leerling wordt belaagd. Wie nemen het voortouw; wie zijn de volgers? Maar vooral ook: wat gebeurt er intern, in het koppie, van het slachtoffer. Wat is het effect op hem als persoon van wat hem overkomt? Focus je op het gevoel van de leerling. Feitelikheden zijn minder belangrijk. Licht de ouders van de gepeste leerling en van de meest betrokken leerlingen in over je aanpak en vraag of zij erachter kunnen staan. Als dat zo is, kun je de volgende stappen zetten.

2. Organiseer een gesprek met betrokken leerlingen (bij voorkeur 6 tot 8 leerlingen).

Aan het gesprek nemen pester, meelopers en leerlingen met een positieve groepsinvloed deel. Het slachtoffer is niet bij dit gesprek aanwezig.

3. Leg het probleem uit.

De begeleider vertelt hoe het slachtoffer zich voelt. De begeleider treedt absoluut niet in details, noch verliest zich in ja/nee -discussies rond incidenten of beweerde feiten. Leg de situatie op tafel zonder ook maar iemand te beschuldigen. De situatie is dat een klasgenoot zich op dit moment doodongelukkig voelt. Vertel dat niemand (op

dit moment, naar aanleiding van deze situatie) bang hoeft te zijn voor straf, represailles. Iedere beschuldiging draagt de kiem in zich voor hernieuwd intensiever en ondergronds pesten.

4. Gezamenlijke verantwoordelijkheid.

De begeleider zegt dat in een groep ieder medeverantwoordelijk is voor hoe anderen zich voelen. En dat iedereen er een bijdrage aan kan leveren hoe anderen zich voelen. Sterker nog; iedereen heeft altijd invloed. Als jij stil, rustig bent en je nooit ergens mee bemoeit, heb je ook invloed.

5. De begeleider vraagt alle deelnemers om met ideeën te komen die er toe bijdragen dat de leerling die besproken wordt, zich gelukkiger gaat voelen.

Dit kan er toe leiden dat de leerlingen tips hebben voor het slachtoffer. De begeleider complimenteert de inbrengers en vraagt of hij deze tips mag overbrengen aan het slachtoffer. Er vindt dus een omkering plaats: de leerlingen geven tips aan het slachtoffer en krijgen te horen dat het fijn is dat ze meedenken en de ander willen helpen. Maar zijn er ook dingen die jullie kunnen en willen doen om er voor te zorgen dat de ander zich prettiger voelt? De begeleider moedigt aan en geeft positieve feedback, maar waak ervoor de leerlingen beloftes tot gedragsverbetering af te dwingen.

6. Laat het probleem verder aan de groep over.

Geef de leerlingen (en jezelf!) verantwoordelijkheid, rust en invloed. Spreek met hen af dat je later terugkomt op het probleem. Bedank hen voor het feit dat zij meedenken en meehelpen.

7. Interview de leerlingen na één of twee weken.

Vraag alle leerlingen die je eerder hebt gesproken, inclusief de gepeste leerling, na een week of twee, hoe de zaken nu lopen. Wat is er verbeterd? Doe hiervan verslag aan de ouders van de gepeste leerling en de meest betrokken ouders. Je complimenteert de leerlingen en bedankt hen voor hun hulp. Indien het succesvol is gebleken herhaal je dit nog eens, zodat de gedragsverandering beklijft.

6.3 Stap terug

Kinderen zijn van goede wil en over het algemeen is de 'No Blame' aanpak voldoende om een pester weer op het juiste spoor te zetten. Mocht het pesten echter aanhouden dan worden de volgende stappen genomen door de leerkracht en directeur:

- Navraag bij groepsleerkracht
- Navraag bij gedragspecialist over 'No Blame' aanpak
- Het kind dat pest, leest een boek over pestgedrag en schrijft er een verslag over
- Het kind dat pest, vult een Stap terug formulier in. Zie bijlage 6 en 7 voor het stappenplan en het Stap terug formulier.
- Leerkracht en directeur gaan in gesprek met ouders van het kind dat pest
- Leerkracht en directeur gaan in gesprek met ouders van het gepeste kind
- Leerkracht en directeur gaan in gesprek met ouders van de eventuele meelopers
- In deze gesprekken worden eventuele sancties besproken als pesten doorgaat
- Verslag invullen betreffende stap terug formulier

6.4 Sancties

De volgende sancties worden getroffen door de directeur in overleg met ons schoolbestuur Signum (beleidsplan ongewenste omgangsvormen www.signumonderwijs.nl). Nadat voor de 3e keer een stap terug formulier is ingevuld volgen er maatregelen vanuit de directie. Voor het juiste formulier met betrekking tot deze sancties zie bijlage 7.

6.5 Cyberpesten

Binnen ons IKC nemen wij de volgende maatregelen om cyberpesten te voorkomen. In de klas worden geen mobieltjes gebruikt. De leerlingen leveren hun mobieltje aan het begin van de dag in bij de groepsleerkracht en krijgt het mobieltje na schooltijd weer terug. Met betrekking tot online werken op een chromebook zijn gedragsregels vastgesteld.

Elk jaar in de week van de mediawijsheid nemen de leerlingen van unit 6, 7, 8 deel aan de cursus mediamasters. In deze week leren ze meer over de mogelijkheden en 'gevaren' op internet.

In het geval van cyberpesten binnen school wordt dezelfde aanpak gehanteerd als bij 'gewoon' pesten. Online pesten lijkt in veel gevallen op gewoon pesten, de gewone procedures kunnen dus een heel eind gevolgd worden.

Een groter probleem wordt het als de bron onbekend is. De bron bekend maken is ontzettend moeilijk, het kan slechts gedaan worden door de politie. Daarom is het belangrijk om er met kinderen over te praten en op die manier de bron te vinden. Leerkrachten leren de kinderen voorzichtig om te gaan met privégegevens en maken ze in hogere groepen bewust van de gevaren van internet.

6.6 Tips omtrent cyberpesten

In hun vrije tijd zijn kinderen constant bezig met het ontdekken van internet. Niels Baas, oprichter van site cyberpesten de baas, adviseert dan ook om kinderen vanaf jonge leeftijd eraan te laten wennen dat je als ouder meekijkt en belangstellende vragen stelt. Net zoals je geïnteresseerd bent in de activiteiten van je kind in de realiteit ben je geïnteresseerd in diens bezigheden op het internet. Door het normaal te maken dat je meekijkt kun je ook eerdere onveilige situaties herkennen en bespreekbaar kunnen maken. Op deze manier ben je als ouder bijtijds op de hoogte van internetmisbruik of cyberpesten.

7 Stappenplan bij grensoverschrijdend gedrag

7.1 Grenzen aangeven

Kleuters leren om hun grens aan te geven door te zeggen: stop, houd op, ik vind het niet meer leuk. Vanaf groep 3 leren de kinderen om het vierstappen plan uit te voeren. Dit is hetzelfde stappenplan als van WIsH. Dit wordt start schooljaar door vertrouwenspersoon geïmplementeerd en leerkrachten nemen dit over en zorgen voor tijd om te oefenen.

7.2 Incident

Het kan incidenteel voorkomen dat een leerling zodanig gefrustreerd is op een bepaald moment, dat hij/zij moedwillig geweld als uitweg kiest om een ander pijn te doen. De eerste keer dat dit gebeurt, noemen we een incident. De groepsleerkracht of leerkracht die het incident heeft gezien, registreert dit in ParnasSys onder het kopje incident. De leerling krijgt een passende consequentie van dit gedrag en ouders worden geïnformeerd.

7.3 Herhaling

Mocht een leerling in datzelfde schooljaar nogmaals geweld laten zien, dan spreken we niet meer van een incident. De zorg voor deze leerling gaat door, maar ondertussen treedt het stappenplan 'stap terug' in werking. Naast de sanctie, die in de klas is afgesproken, worden de volgende stappen genomen door de groepsleerkracht, de ib-er en directeur:

- Het kind dat geweld heeft gebruikt, vult een 'Stap terug' formulier in. Zie bijlagen 6 en 7 voor het stappenplan en het formulier.
- De leerkracht en interne begeleider gaan in gesprek met ouders van het kind dat geweld heeft gebruikt.
- De leerkracht of directeur informeren de ouders van het slachtoffer.
- In deze gesprekken worden ook de sancties uitgelegd als dit gedrag doorgaan.
- Leerkrachten hangen een verslag van bovenstaand proces in ParnasSys, zodat toekomstige groepsleerkrachten en IB'ers op de hoogte zijn van gemaakt afspraken.

7.4 Sancties

De volgende sancties worden getroffen door de directeur in overleg met ons schoolbestuur volgens de afspraken in het beleidsplan ongewenste omgangsvormen van Stichting Signum. Nadat voor de derde keer een 'stap terug' formulier is ingevuld, kan een leerling voor maximaal een week geschorst worden. Voor het juiste formulier met betrekking tot deze sancties zie bijlagen 6 en 7.

8 Literatuur over gedrag en pesten

8.1 Voor kinderen

Onderstaande boeken kun je lenen in onze schoolbibliotheek:

Eerste leesboekjes:

- De hele erge Ellie en nare Nellie, Rindert Kromhout (M4)
- Tuur vol vuur, Brigitte Minne (S)

A- Leesboeken:

- Bruno wordt een superheld, Hakon Ovreas
- Dóórlopen, Jodi!, Selma Noort
- Sneeuwvlok is een geheim, Anne Takens
- SuperJan, Harmen van Straaten

B-Leesboeken:

- Alleen lukt het niet!, Benny Braem
- Bolopiep, Auke Herrema
- De magische pen, Nadja van Sever
- En de groeten van groep 8, Jacques Vriens
- Het achtste groepie tegen het soepie, Jacques Vriens
- Ff dimmen!, Els Rooijers
- Ik ben niet bom!, Marion v.d. Coolwijk
- Kijk naar jezelf! Floor Zwigman
- Pudding Tarzan, Ole Lund Kirkegaard
- Verdriet met mayonaise, Carry Slee

C-Leesboeken:

- Kappen!, Carry Slee
- Spijt!, Carry Slee

Informatief:

- Pesten, Bruce Sanders
- Racisme, Bruce Sanders
- Discriminatie, Bruce Sanders

Onderstaande boeken kun je reserveren in de stadsbibliotheek:

Prentenboeken:

- Lotta en de pestvogel, Diane Put
- Rikki, Guido van Genechten
- Rood of Waarom pesten niet grappig is, Jan de Kinder
- Tip de Muis vindt pesten niet leuk, Marco Campanella
- Vergeet-me-niet en mooie Boterbloem, Michael Broad

Informatief jeugd:

- Alle monsters verzamelen, Kirstin Rozema
- De survival-KID pesten, Luc Descamps
- Het lekkere van pesten, Edward v.d. Vendel
- Hier harder slaan, Marijke Bisschop
- Pesten, Elizabeth Raum
- Pesten, Zeger van Mersbergen
- Pesten, wat vind jij?, Trix van Dugteren
- Pesten: stop!, Veronique Puts

- Stoer!, Erin Frankel

8.2 Voor ouders

Onderstaande boeken kun je reserveren in de stadsbibliotheek:

- Omgaan met pesten, Marga Henderson
- Met buikpijn naar school, Fina v.d. Pol
- Zeg NEE tegen pesten, Herberd Prinsen
- Kinderen en ingrijpende situaties: pesten, Marja Baeten
- Alles over pesten, Mieke van Stigt
- Pesten op school: achtergronden en interventies, Frits Goossens
- Van pesten naar samenwerken, Sue Young

Overige boeken:

- Meer, B. van der (1993). Kinderen en pesten, wat volwassenen ervan moeten weten en eraan kunnen doen.
- Meer, B. van der (1996). Pesten bij kinderen, adviezen aan volwassenen
- Pardoën, J. & Pijpers, P. (2005). Mijn kind online.

8.3 Voor leerkrachten

Onderstaande boeken zijn te lenen bij de gedragspecialist.

- Cauffman, L. & Dijk, D.J. van (2010). Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs.
- Durrant, M (2009). Creatieve oplossingen bij gedragsproblemen op school.
- Furman, B. (2010). Kids' Skills.
- Jeninga, J. (2009). Professioneel omgaan met gedragsproblemen.
- Jong, P de & Kim Berg, I (2004). De kracht van oplossingen.
- Le Fevere de Ten Hove, M (2008). Survivalkit voor leerkrachten, oplossingsgericht werken op school.
- Lieshout, T. van (2009). Pedagogische adviezen voor speciale kinderen.
- Mahlberg, K & Sloblom, M (2011). Oplossingsgericht onderwijzen.
- Overveld, K. van (2012). Groepsplan gedrag.
- Visser, A. (2011). Een roze bril: meidenvenijn op de basisschool.
- Wolf, K. van der & Beukering, T van (2009). Gedragsproblemen in scholen.
- Young, S. (2012). Van pesten naar samenwerken.

8.4 Interessante sites

- www.pestweb.nl
- www.weetwatjetypt.nl
- www.pesten.net
- www.digibewust.nl
- www.pestenislaf.nl
- www.mijnkindonline.nl
- www.cyberpestendebaas.nl
- www.sociaalemotioneel.slo.nl
- www.schoolveiligheid.nl

Bijlage 1 Suggesties start schooljaar

Suggesties voor de forming, norming en storming fases aan het begin van het schooljaar (Overveld, 2012):

FORMING (week 1)

- Inrichting van de klas bespreken.
- Kinderen maken een paspoort van zichzelf.
- Portret tekenen
- Klassenblog bijhouden
- Voorwerpen meenemen raden van wie het is of erover laten vertellen
- Samen een naam verzinnen voor de groep: onderdeel van Taakspel.

NORMING (week 2 t/m 8)

- De groep laten nadenken over gedragsverwachtingen die passen bij de waarden/ regels van de school.
- Gedragsverwachtingen aanleren op verschillende locaties in de school. Regelmatig oefenen of voorbeelden laten geven door kinderen. Hoe loop je van de klas naar de kleedkamers (laten zien)
- Klassikaal een sociaal probleem voor leggen (wellicht uit de dagelijkse praktijk maar wel geanonimiseerd). In groepen zoeken naar oplossingen.
- Klassikaal een sociaal probleem spelen in een rollenspel. Goede voorbeeld laten naspelen en praten over het gevoel dat dit opwekt en het foute voorbeeld laten naspelen en praten over het gevoel dat dit opwekt.
- Maak een visuele weergave van de regels met een woordweb.
- Morele dilemma's bespreken. Hierbij zelf het goede voorbeeld geven en respect tonen voor de verschillende standpunten van kinderen.
- Praten over straf en beloning.
- Lessen over normen en waarden aanbieden en wellicht dramatiseren.
- Vriendschapsproject project opzetten (met aandacht voor cyberpesten).
- In groepjes overeenkomsten zoeken op verschillende gebieden en opschrijven. Later presenteren aan de rest van de klas.
- Elke week is een kind de zonnebloem van de week. Op elk geel bloemblaadje wordt door iedere leerling een compliment geschreven of iets fijns over die leerling.

STORMING (week 4 t/m 8)

- Coöperatief leren introduceren. Rollen verdelen: voorzitter, notulist, tijdbewaker.
- Vriendschapsproject voortzetten
- Gymles: opdrachten in afwisselen leiderschap.
- Complimenten geven en ontvangen. Ieder kind maakt 5 kaartjes met daarop een compliment voor een klasgenootje. Zorg ervoor dat iedereen minstens 3 kaartjes ontvangt.
- Praten over hoe emoties gedrag beïnvloeden.
- Uitbreiden van emotiewoordenschat
- Samen werk opdrachten geven zoals een zo hoog mogelijke toren bouwen van papierstroken/ kranten.

- Gezelschapsspelletjes spelen/ leren omgaan met winst en verlies
- Evalueren van een groepsactiviteit. Hoe ging het samenwerken? Geef vooral aandacht aan wat goed ging.
- Praten over het begrip respect.
- Kinderen leren reflecteren op eigen handelen
- Kinderen een conflict zelf laten oplossen en vragen hoe het is verlopen. (Bedenk een oplossing waar jullie beiden tevreden over zijn).
- Rollenspellen spelen over effectief problemen oplossen. Verzin een situatie en laat een groepje kinderen deze situatie naspelen en er een geschikte en realistische oplossing voor aandragen.

Bijlage 2 Pompom

Regels groepen 1-2

- Wij zijn lief en aardig voor elkaar.
- Wij luisteren naar elkaar.
- Stop! Houd op! Ik vind het niet leuk.
- Samen spelen, samen delen.
- Foutje? Zeg maar sorry.

Bijlage 3 Kids' Skills (Furman, 2010)

Kids Skills is een methode om samen met een kind 'een probleem' op te lossen. Tijdens de methode Kids Skills volg je onderstaande stappen.

Stap 1: problemen vertalen in vaardigheden

Goed gedrag kan aangeleerd worden. Wanneer een kind moeite heeft met zijn vinger opsteken, beheerst hij deze vaardigheid nog niet. Het kind moet leren om zijn vinger op te steken als hij iets wil vertellen.

Stap 2: het eens worden over de vaardigheid, die geleerd moet worden

Het kind moet het eens zijn met de te leren vaardigheid. Schrijf van te voren een aantal positieve punten op van het kind en vertel dit ook. Geef complimenten en vraag welke vaardigheden het nog meer zou willen leren. Het kind zal verschillende dingen opnoemen. Reageer positief op deze dingen en zeg dat het ook een goede vaardigheid zou zijn als het zijn vinger op zou steken als hij iets wil zeggen. Grote kans dat het kind hier positief op reageert.

Stap 3: de voordelen van de vaardigheid onderzoeken

Ga samen met het kind op zoek naar de voordelen, die het beheersen van een bepaalde vaardigheid oplevert. Dit hoeven niet alleen voordelen voor het kind zelf te zijn, maar ook voor een ander. Vraag: "Waarom denk je dat het handig voor jou is om dit te leren?" Maak met elkaar een lijst en kopieer deze ook voor het kind.

Stap 4: de vaardigheid een naam geven

Laat het kind een naam kiezen voor zijn vaardigheid. Je zou de vaardigheid ook kunnen vernoemen naar iemand die het al goed beheerst.

Stap 5: een totemfiguur kiezen

Laat het kind een figuur kiezen die helpt bij het leren van de vaardigheid. Dit kan een dier, stripfiguur, familielid of ander persoon zijn. Laat de kind een afbeelding op Internet zoeken en hang dit op een zichtbare plek in de klas op. Onder de afbeelding schrijft het kind de naam van de vaardigheid. Dit herinnert het kind eraan dat hij een bepaalde vaardigheid leert.

Stap 6: supporters werven

Het kind heeft ook echte mensen nodig die hem helpen om een vaardigheid te leren. Zij stimuleren het kind, geven zelfvertrouwen en delen in vreugde wanneer het kind succes behaalt. Vraag aan het kind wie hem zou kunnen helpen van het aanleren van de vaardigheid. Bijvoorbeeld iemand die de vaardigheid al goed beheerst. Vertel dat jij ook graag zou willen helpen als dit mag.

Stap 7: meer zelfvertrouwen geven

Het kind vraagt aan de supporters of ze hem willen helpen bij zijn vaardigheid. Nu gaan ze met elkaar het kind zelfvertrouwen geven. De leerkracht vraagt aan de supporters waarom ze denken dat het kind de vaardigheid kan leren. Bijvoorbeeld: er helpen veel mensen aan mee of omdat het kind grote wilskracht heeft.

Stap 8: plannen maken om het te vieren

Wanneer de vaardigheid gehaald wordt gaan we het vieren. Het kind mag nu alvast kiezen hoe hij dit wil doen. Bijvoorbeeld een spel, buiten spelen, bordtekening maken.

Stap 9: de vaardigheid omschrijven

Het is belangrijk dat er regelmatig over de vaardigheid wordt gesproken. Hoe gedraagt iemand met die vaardigheid zich? Wat gaat er al allemaal goed? Het kan ook goed helpen om de situatie na te spelen.

Stap 10: naar buiten treden

Kinderen vinden het makkelijker om over dingen te praten die geleerd gaan worden. Hoe meer mensen het weten, hoe meer mensen het kind kunnen helpen. Je zou een poster kunnen maken van de vaardigheid die het kind leert.

Stap 11: de vaardigheid oefenen

Een kind heeft voldoende tijd nodig om de vaardigheid te oefenen. Dit moet je in kleine stapjes doen, zodat het kind steeds succes ervaart. Het kind moet zelf bedenken hoe het een vaardigheid het beste kan oefenen. Het is belangrijk dat de supporters bewondering hebben wanneer het kind vooruit gaat.

Stap 12: geheugensteuntjes bedenken

Er zijn altijd momenten dat het kind terug valt in zijn oude gedrag. Dit is eigenlijk heel normaal. Het is goed om samen af te spreken hoe het kind aan zijn vaardigheid herinnerd wil worden. Dit wordt de geheime afspraak tussen de persoon en de supporters.

Stap 13: vieren dat het gelukt is

Wanneer het kind heeft laten zien dat het de vaardigheid beheerst, dan is het tijd om dit te vieren. De supporters worden door het kind bedankt en voelen zich hierdoor gewaardeerd.

Stap 14: de vaardigheid aan anderen doorgeven

Nu mag het kind de vaardigheid aan iemand anders leren. Hierdoor wordt de vaardigheid nog meer versterkt en het vergroot zijn zelfvertrouwen! Het kind krijgt een groot applaus van zijn klasgenoten en de leerkracht vraagt wie ook deze vaardigheid van een echte expert

Bijlage 4 Interne trainingen: ‘Tim en Flapoor’ en ‘Ik ben een kei’

Wij onderkennen de noodzaak om structureel en preventief te investeren in de betrokkenheid (volharding en voldoening) en het welbevinden (relatie met kinderen, relatie met leerkrachten, competentie en autonomie) van onze leerlingen. Factoren als sociaal initiatief, sociale flexibiliteit, sociale autonomie, impulsbeheersing, inlevingsvermogen zijn in hoge mate bepalend voor het schoolsucces. Kinderen die bij hun sociale en emotionele ontwikkeling extra hulp en aandacht vragen kunnen op school een training volgen. Met onze methode Kwink werken we structureel en preventief aan sociaal emotioneel leren. Het kan zijn dat kinderen desondanks nog wat extra nodig hebben op dit gebied.

Opzet en organisatie

Taken groepsleerkracht:

- De groepsleerkracht observeert en indiceert a.d.h.v. / m.b.v. de verschillende signaleringsinstrumenten.
- De groepsleerkracht neemt deel aan groeps- en leerling besprekingen.
- De groepsleerkracht voert het basisprogramma “Kwink” uit.
- De groepsleerkracht voert (i.k.v. onderwijskundig kader) het pedagogische groepsplan uit.
- De groepsleerkracht beheert het digitale leerlingendossier ParnasSys.
- De groepsleerkracht voert, in overleg met de interne trainer, gesprekken met leerlingen en ouders.

Taken intern begeleider:

- De IB’er ondersteunt de groepsleerkracht bij de interpretatie van de signaleringsgegevens.
- De IB’er geeft, indien van toepassing, relevante informatie vanuit de kind bespreking 0-13.
- De IB’er stelt, in overleg met de interne trainers, de trainingen vast.

Taken gedragsspecialist/trainer:

- De trainer inventariseert, samen met de IB’er, op schoolniveau de behoefte aan trainingen.
- De trainer heeft, in overleg met de groepsleerkrachten, intakegesprekken, soms met de leerling, altijd met de ouder(s) / verzorger(s).
- De trainer voert, samen met een collega-trainer, de trainingen uit.
- De trainer draagt zorg voor verslaglegging, per leerling en per bijeenkomst.
- De trainer draagt zorg voor evaluatie en verslag aan ouders en groepsleerkrachten.

Deskundigheid team:

- Heeft basiskennis omtrent het aanbod aan trainingen.

Deskundigheid trainers:

- Zij zijn specialist door opleiding en zijn gecertificeerd.
- Gecertificeerd zijn: Janneke en Rianne

Preventie

basisprogramma	methode "Kwink"
observatie-instrumenten	KIJK
additionele materialen zoals	EEN DOOS VOL GEVOELEN, EEN HUIS VOL GEVOELEN, KIKKER BE COOL, IN DE PUT UIT DE PUT, HET ANTI-PEST-SPEL, RET-KWARTET, et cetera.

Intern Aanbod: Tim en Flapoor (Training-Sociaal-Competent-Gedrag)

Theoretisch kader

Gedurende deze training wordt onder andere stilgestaan bij sociale cognities. Onder 'sociale cognitie' wordt verstaan het denken over andere personen, over relaties tussen andere personen en over regels en afspraken in de interactie (wisselwerking / contact) tussen personen.

'Theory of Mind' is een begrip dat in dit verband ter sprake komt. 'Theory of Mind' heeft te maken met vaardigheden om aan jezelf en aan anderen gedachten, gevoelens, ideeën en intenties (bedoelingen) toe te schrijven en op basis daarvan vooruit te lopen op het gedrag van anderen; het gaat over het vermogen om zich een beeld te vormen van het perspectief van een ander en indirect ook van zichzelf; men maakt gebruik van 'Theory of Mind' wanneer men beschrijft wat een ander ziet, voelt of denkt vanuit zijn / haar perspectief.

Doelstelling

Binnen de training wordt geprobeerd kinderen 'nieuw' gedrag aan te leren naast het al bestaande gedrag. In bepaalde situaties is het bestaande gedrag zeer goed bruikbaar. Kortom: er wordt gewerkt aan een verruiming van de gedragsmogelijkheden ('uitbreiding van het repertoire van sociaal handelen'), zodat kinderen adequaat kunnen (blijven) functioneren.

Doelgroep

De training is bedoeld voor kinderen vanaf niveau groep M3 tot en met groep M5. De kinderen die deelnemen zijn vaak geneigd om steeds op één specifieke wijze te reageren en zijn onvoldoende in staat gebleken om hun gedrag aan een situatie aan te passen. Zij vertonen sociaal onhandig gedrag en komen hierdoor (ongewild) in de problemen. Vaak gaat het om kinderen die te weinig weerbaar en te angstig in het contact met anderen (sociaal teruggetrokken) zijn, of te ongeremd zijn, snel ruzie maken en te weinig rekening kunnen houden met een ander (sociaal agressief). Aan de hand van observatiegegevens, overleg tussen groepsleerkracht en I.B. 'er, (incidenteel kind) en ouder(s) / verzorger(s) wordt besloten of een kind in aanmerking komt voor deelname aan de TSCG.

Werkwijze

De training omvat, afhankelijk van de samenstelling van de groep en van de aard van de problematiek binnen die groep, maximaal 10 bijeenkomsten. Deze bijeenkomsten worden geleid door twee interne gecertificeerde trainers. Een groep bestaat uit maximaal 10 kinderen. Voortdurend wordt binnen de training geoefend met sociale vaardigheden. Iedere bijeenkomst oefenen kinderen het aanbod in o.a. rollenspelen. Een ander onderdeel is de wekelijkse thuisklus.

Intern Aanbod: Ik Ben Een Kei (Training Reductie Faalangst)

Theoretisch Kader

Faalangst komt in drie vormen voor:

- Cognitieve Faalangst: angst bij taken die te maken hebben met kunnen of kennen.
- Sociale Faalangst: angst afgewezen te worden door anderen die door de betrokken persoon als belangrijk worden ervaren (onzekerheid, net de verkeerde dingen doen of juist niets doen en in een geïsoleerde positie terecht komen).
- Motorische / Fysieke Faalangst: angst in situaties waarin het lichaam iets moet 'kunnen' (ontevredenheid over de eigen lichaamsbeheersing) of angst vanwege de persoonlijke fysieke verschijning (ontevredenheid over hoe men eruitziet).
- Mengvormen van Cognitieve, Motorische / Fysieke en Sociale faalangst kunnen in verschillende combinaties met elkaar voorkomen.

Faalangst is situatie gebonden en faalangstige mensen hebben een bepaald gedachtepatroon. Zij denken vaak dat zij de enige zijn, een mislukking wordt vertaald als 'zie je wel, ik kan niks' en succes gezien als 'ik had gewoon geluk'.

Doelstelling

Kinderen worden getraind in inzicht te krijgen in hun eigen mogelijkheden om zo controle te krijgen over zichzelf en het eigen functioneren. Tijdens de training leren zij om te gaan met lichamelijke reacties die door spanning opwekkende situaties worden opgeroepen. Er wordt aandacht besteed aan mondelinge uitdrukkingsvaardigheden en aan het positief beïnvloeden van gedachten en gevoelens. Door de training werken de kinderen aan een positiever zelfbeeld en het vergroten van hun zelfvertrouwen in voor hen lastige situaties. Zij leren anders naar situaties te kijken zodat zij minder last hebben van angst, boosheid, schaamte of minderwaardigheid.

Doelgroep

De training is bedoeld voor kinderen vanaf niveau groep 5 tot en met groep 8. De kinderen die deelnemen, vinden het vaak moeilijk om in een groep aanwezig te zijn en zich daarin te bewegen. Of zij hebben een negatief zelfbeeld en denken dat zij iets niet kunnen of kennen. Hierbij komen soms lichamelijke klachten als hoofdpijn, buikpijn, trillende of zwetende handen. Daarnaast hebben deelnemende kinderen vaak moeite met spreekbeurten en toetsen, of zij leggen de lat voor zichzelf te hoog.

Werkwijze

Aan de hand van informatie van de groepsleerkrachten, een intake gesprek met de ouder(s) / verzorger(s), worden kinderen geselecteerd en uitgenodigd. De training omvat, afhankelijk van de samenstelling van de groep en van de aard van de problematiek binnen die groep, maximaal 10 bijeenkomsten. Deze bijeenkomsten worden geleid door twee interne gecertificeerde trainers. Een groep bestaat uit maximaal 10 kinderen. Een steeds weerkerend onderdeel van de training is de wekelijkse thuisklus.

Op deze manier experimenteren de kinderen met nieuw aangeleerd gedrag en kunnen zij laten zien dat zij in staat zijn dit in de praktijk te brengen. Wekelijks worden ouders en leerkrachten middels een informatieve mail op de hoogte gehouden van het aanbod.

Zoende kunnen zij thuis en in de klas mee zorg dragen voor transfer naar de dagelijkse praktijk van de kinderen. Aan het eind van de bijeenkomsten volgt er informatieoverdracht tussen de trainers, groepsleerkrachten en ouders over de voortgang van de kinderen die de training gevolgd hebben. Ter afsluiting van de training vindt een certificaatuitreiking plaats. Na een half jaar is er een terugkombijeenkomst waarin de mate van integratie / borging van het geleerde door de kinderen wordt teruggekoppeld / beoordeeld.

Inhoud

De basis voor Ik ben een kei is een afgeleide versie van de RET (Rational-Emotive-Therapy): het g-denken. Kinderen leren dat onze gedachten ons gedrag bepalen. Elke situatie brengt ons tot gedachten over die situatie en die gedachten bepalen hoe wij ons in die situatie voelen en gedragen. De situatie kunnen we meestal niet veranderen, maar als we kritisch kijken naar onze gedachten, dan blijkt dat faalangstige en onzekere mensen vaak irrationele en emotionele gedachtepatronen ontwikkelen die angst en onzekerheid tot gevolg hebben. In de training wordt de kinderen geleerd hun gedachten te rationaliseren (te sturen). Ook wordt er aandacht besteed aan ademhalings- en ontspanningstechnieken.

Voortdurend wordt binnen de training aandacht besteed aan het creëren en de instandhouding van een zo veilig mogelijk klimaat. Het aanbod wordt afgewisseld met Energizers. Er wordt gewerkt aan vertrouwen binnen de groep en aan het leren kennen van jezelf. Hoe reageert je lichaam in spannende situaties? Hoe ziet jouw gedachtegang eruit in spannende situaties? Kinderen wisselen ervaringen uit en ontdekken dat zij niet de enige zijn die spanningen ervaren (deelgenotenaspect). Kinderen worden getraind om zich meer zeker te laten voelen in situaties waarin er wat van hen wordt gevraagd.

In elke bijeenkomst wordt gewerkt vanuit vaste structuren: een groeps- of kringgesprek naar aanleiding van een thema, ontspanningsoefeningen en expressieoefeningen / rollenspel. Thema's die gedurende de training aan bod komen zijn: verschillende soorten faalangst, buik- en borstademhaling, samenwerken, hinderende en helpende gedachten, blijde, bedroefde, bange en boze gevoelens, jezelf presenteren, je mening geven, kritiek en complimenten geven en ontvangen, vlucht-, vecht, verstijf- en aanpakgedrag.

Een vast onderdeel van de training is de wekelijkse thuisklus. Kinderen krijgen de opdracht om over iets na te denken of om op iets te letten (bijvoorbeeld of en wanneer zij een buik- of borstademhaling gebruiken). Op deze manier worden kinderen zich bewuster van zichzelf en experimenteren zij met nieuwe aangereikte methoden.

Bijlage 5 Stappenplan “stap terug” leerling

1. Bepaal met de afgesproken gedragsregels in de groep voor jezelf wanneer de grens is bereikt en communiceer dat met de kinderen. Geef ook aan welke consequenties er zijn bij afwijkend gedrag. Na minimaal 2 en maximaal 4 sancties pas je stap terug toe. Zorg ervoor dat de sancties genoteerd zijn in Parnassys onder ‘incident’.
2. Een leerling uit groep 1/2 of 3 maakt een tekening voor het gepeste kind en laat er door de leerkracht bijschrijven waar hij of zij spijt van heeft en hoe het volgende keer anders kan. Een leerling uit groep 3 kan ook zelf eventueel een excuusbrief schrijven. De groepsleerkracht bewaart een kopie in het dossier. De ouders worden op de hoogte gebracht.

Een leerling uit groep 4 t/m 8 vult een ‘stap terug’ formulier in. Voor de ouders wordt een kopie gemaakt door de leerkracht. Tevens schrijft de bewuste leerling een excuusbrief voor het gepeste kind. Ook hiervan wordt een kopie bewaard in het leerling-dossier.

3. De ouders worden, met het meegeven van het stap terug formulier, op gesprek gevraagd bij de leerkracht en directeur. Tijdens het gesprek brengen zij het bewuste formulier (voorzien van handtekening) mee naar school. Afspraken over het te verwachten gedrag worden schriftelijk vastgelegd en door ouder en kind ondertekend d.m.v. het verslag betreffende stap terug. De leerkracht legt de vervolgprocedure uit die hieronder beschreven staat.
4. Nadat voor de 2^e keer een formulier is ingevuld, volgt een gesprek met de ouders door de directie samen met de leerkracht. Ouders worden tijdens dit gesprek ingelicht over de vervolgstappen die gaan plaats vinden wanneer nogmaals, voor de 3^e keer, een stap terug formulier moet worden ingevuld.
5. De vervolgstappen staan beschreven staan in het Beleidsplan Ongewenste Omgangsvormen van Stichting Signum. Via Signum zijn voor alle scholen binnen het bestuur eenduidige afspraken gemaakt voor problemen op het gebied van agressie, geweld, pesten en seksuele intimidatie. Met opgaaf van redenen kan een leerling voor maximaal een week geschorst worden. De schorsing dag(en) wordt (worden) gebruikt om een gesprek te voeren met de ouders/ verzorgers en eventueel de leerling, om deze ernstige waarschuwing te onderstrepen en afspraken te maken over het vervolgtraject. Hierbij wordt ook de mogelijkheid tot verwijdering besproken als vervolgstap. Verwijderen van een leerling van school is een beslissing van het College van Bestuur.

Bijlage 6 Stap terug formulier

Stap-terug!

Naam leerling: _____ Datum: _____

Wat is er zojuist gebeurd?

--

Hoe denk je dat het kind/ de klas zich voelde?

Individueel kind	Gehele klas

Hoe had je anders kunnen reageren?

--

Waarom kun je beter anders reageren?

Hoe pak je het de volgende keer aan?

Handtekening ouder/verzorger: _____

Bijlage 7 Verslag inzake time out, schorsing en/of verwijdering van leerling

Naam leerling: _____

Geboortedatum: _____

Naam school: _____

Naam leerkracht: _____

Datum incident: _____

Het betreft ongewenst gedrag tijdens:

- Lesuren
 Vrije situatie Plein
 Elders

Het betreft ongewenst gedrag ten aanzien van:

- Leerkracht
 Medeleerlingen
 Anderen, t.w. _____

Korte omschrijving van het incident/ de incidenten:

_____
_____
_____
_____
_____

Ouders/verzorgers op de hoogte gesteld d.m.v.:

- Gesprek en verslag getekend voor gezien
 Telefonisch contact

Datum en tijd:

Gesproken met:

De volgende maatregel is genomen:

- Stap terug 1   Stap terug 2   Stap terug 3

Schorsing

In gang zetten van een procedure tot verwijdering

Datum gesprek ouders/ verzorgers en de school: _____